

Голас Радзілы

№ 46 12 лістапада 1992 г. Выдаецца з 1955 г.

[2292] Цана 50 кап. [па падпісцы — 8 кап.]

ДА 110-Й ГАДАВІНЫ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

ЯКУБА КОЛАСА

Нарадзіўся я ў 1882 годзе 22 кастрычніка (па старому стылю) ва ўрочышчы Акінчыцы, недалёка ад сяла Мікалаеўшчына (зараз Стаўбцоўскі раён Мінскай вобласці). Бацькі мае — Міхась Казіміравіч і Ганна Юр'еўна Міцкевічы — былі малазямельныя сяляне. У Акінчыцах бацька служыў лесніком у князя Радзівіла — польскага магната. Чалавек ён быў невялікай адукацыі: умеў распісацца, чытаць па-польску і па-руску. Разбіраў нават рукапіс. Маці мая, Ганна Юр'еўна, з Лёсікаў, зусім няграмотная, але разумная ад прыроды і добрая жанчына... Мой бацька і маці — сяляне з вёскі Мікалаеўшчына...

Я. КОЛАС,
«Аўтабіяграфія».

Фотарэпартаж, прысвечаны юбілею Якуба Коласа, змешчаны на 6-й стар.

СТАРОНКІ МІНУЛАГА

БЕЛАРУСЬ НА СУСВЕТНЫХ ВЫСТАЎКАХ XIX СТАГОДДЗЯ

Гісторыя сусветных выставак бярэ свой пачатак у сярэдзіне мінулага стагоддзя. Ужо тады яны ўражвалі сучаснікаў размахам, універсальнасцю, колькасцю экспанатаў і наведвальнікаў. Да канца стагоддзя іх адбылося дзевяць: чатыры ў Парыжы — у 1855, 1867, 1878 і 1889 гадах, дзве ў Лондане — у 1851 і 1862 гадах, па адной у Вене (1873 год), Філадэльфіі (1876) і Чыкага (1893). Своеасаблівы вынік поспехам стагоддзя падвяла парыжская сусветная выстаўка 1900 года. Ва ўсіх гэтых аглядах тэхнічнага прагрэсу і навукі (акрамя выстаўкі 1855 года) прымала актыўны ўдзел Расія, а ў складзе яе аддзелаў і павіль-

ёнаў — і Беларусь.

Выстаўкі — гэта заўсёды рэклама. Менавіта таму відучую ролю на іх адыгрывалі экспанаты прамысловай вытворчасці. Ад выстаўкі да выстаўкі расла колькасць фабрык і заводаў Беларусі, якія пасылалі ўзоры сваёй прадукцыі.

Першым буйным беларускім прадпрыемствам, прадстаўленым на сусветнай выстаўцы, быў Чачэрскі шклозавод графа Чарнышова (Лондан, 1862 год). У дзвюх яго шклаварных печах штогод выраблялася да 10 тысяч бунтоў аконнага шкла розных гатункаў на суму 38 тысяч рублёў.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

«ДЗЯДЫ»

На праспекце Францішка Скарыны ў Мінску, ля будынка Камітэта дзяржаўнай бяспекі і Міністэрства ўнутраных спраў, 2 лістапада — на «Дзяды» — гарэлі свечкі ў капліцы ў памяць тысяч бязвінных, якія сталі ахвярамі сталінскага рэжыму. «Адсюль, з будынка НКВД, пачынаўся пакутны шлях у Курапаты. Вечная памяць ахвярам бальшавіцкага тэрору». (Пра дзень памяці продкаў «Дзяды» чытайце на 3-й стар.)

МІНСК. ПЛОШЧА НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Увесь мінулы тыдзень перад будынкам, дзе засядае Вярхоўны Савет, стаялі пікеты настаўнікаў. Яны нават на некалькі гадзін спынілі рух транспарту вакол плошчы Незалежнасці. Настаўнікі патрабавалі ад парламента выканаць прынятае ім жа рашэнне — павялічыць заработную плату. Некалькі дзён процістаяння прывялі да таго, што Вярхоўны Савет прыняў палавінчатае рашэнне — сярэдняя зарплата педагогічных работнікаў цяпер павінна быць не меншай за сярэднюю заработную плату служачых у прамысловасці. Падкрэслім, заработная плата, а не стаўка, як патрабавалі настаўнікі і як тое ім было абяцана. Такое

рашэнне парламента выклікала расчараванне. Праблемы застаюцца.

НА ЗДЫМКУ: настаўнікам, што сабраліся на плошчы Незалежнасці,

дэпутаты «тлумачаць» прынятую Вярхоўным Саветам пастанову.

АРХІВЫ КДБ

ПАРТЫТУРА М. КЛАУСА

Намеснік старшыні КДБ Беларусі Валерый Кез перадаў старшыні Саюза кампазітараў, народнаму артысту рэспублікі Ігару Лучанку партытуру галоўнага дырыжора Беларускага радыёкамітэта ў 40-е гады, кампазітара Мікалая Клауса. Восенню 1948-га ён быў арыштаваны органамі НКВС і па прыговору Ваеннага трыбунала войск МУС Беларускай акругі на 25 гадоў пазбаўлены волі. Абвінавачанні былі стандартныя: здрада Радзіме і антысавецкая агітацыя. Тады ж у музыканта забралі не толькі асабістыя рэчы, але і ноты, тэатральныя афішы, пісьмы майстроў мастацтваў.

У 1956 годзе камісія Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР знізіла вызначаны Мікалаю Клаусу тэрмін і вызваліла яго з-пад варты. А праз 10 гадоў пленум Вярхоўнага суда СССР адмяніў прыговор за адсутнасцю саставу злачынства, і музыканта рэабілітавалі.

— Пераглядаючы справы, што захоўваюцца ў нашых архівах, — расказвае супрацоўнік КДБ Беларусі Мікалай Клімовіч, — мы выявілі нямаюча матэрыялаў, што маюць непасрэднае дачыненне да гістарычнай спадчыны нашага народа. І кіраўніцтва камітэта вырашыла правесці іх мэтанакіраваны пошук. Цяпер мы перадалі Саюзу кампазітараў два раманы Мікалая Клауса, ноты, іншыя матэрыялы. У бліжэйшы час музеямі, бібліятэкам, архівам плануем перадаць каштоўныя, на наш погляд, дакументы, яны дапамогуць ушсаль вадок, якога не хапае ў гісторыі беларускай культуры.

З АФІЦЫЙНЫХ ПАВЕДАМЛЕННЯУ

ТОЛЬКІ ЗА БЕЛАРУСКІЯ ГРОШЫ

Камісія Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь па каардынацыі работы і аператыўнаму вырашэнню пытанняў паралельнага абарачэння рублёў і разліковых білетаў Нацыянальнага банка Беларусі прыняла наступнае рашэнне:

У сувязі з выходам краін Балтыі, Украіны з рублёвай зоны, з мэтай абароны спажывецкага рынку Рэспублікі Беларусь увесці пачынаючы з 10 лістапада 1992 года парадак разлікаў за ўсе харчовыя тавары, уключаючы тытунёвыя і вінагарэлачныя вырабы на прадпрыемствах рознічнага гандлю ўсіх форм уласнасці толькі за разліковыя білеты Нацыянальнага банка. У грамадскім харчаванні захоўваецца існуючы парадак разлікаў.

ВАКОЛ РЭФЕРЭНДУМУ

ЗАЯВА АПАЗІЦЫ

Як вядома, 29 кастрычніка Вярхоўны Савет Беларусі адхіліў прапанову аб рэфэрэндуме. У сувязі з гэтым парламенцкая апазіцыя БНФ выступіла з заявай. У ёй дзеяніі парламента характарызуецца як беспрэцэдэнтныя.

Вярхоўны Савет стаў на шлях адкрытага парушэння законаў, Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і тым самым фактычна агубіў сваю легітымнасць, сцвярджае апазіцыя.

Мы застаёмся паўнамоцнымі прадстаўнікамі нашых выбаршчыкаў, але не лічым для сябе абавязковым прымаць удзел у галасаванні ў гэтым Вярхоўным Савета, гаворыцца ў заяве.

Неабходнасць рэфэрэндуму, законна засведчаная воляй 442 тысячаў грамадзянаў Беларусі, не знятая з парадку дня. Дэпутаты апазіцыі БНФ будуць дамагацца адмены антызаконанага рашэння Вярхоўнага Савета ўсім даступнымі канстытуцыйнымі сродкамі. Рэфэрэндум павінен адбыцца.

НАФТАВЫ КРЫЗІС

ПАЗБАВІЛІСЯ РАБОТЫ

З 30 кастрычніка вымушаны быць спыніцца Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод — Расія перастала прадаваць нафтапрадукты. Рост цен на нафту прывёў да таго, што Мазырскі НПЗ мае 5,5 мільярда рублёў доўгу. 12 тысяч працаўнікоў завода пазбавіліся работы. Сацыяльнае становішча яшчэ 25—30 тысяч жыхароў Мазыра, якія звязаны праз прамысловы вузел горада з нафтаперапрацоўчымі заводамі, таксама пад пагрозай.

Не лепшае становішча і на Наваполацкім нафтаперапрацоўчым. Яго доўг складае 12 мільярдаў рублёў.

«ПОЛЕ ФЕРМЕРА»

У нашай рэспубліцы фермераў яшчэ зусім нямаюча, можна сказаць, нават вельмі мала. Але і гэтым нямногім не хапае тэхнікі, спецыяльных ведаў, няма сувязі адзін з адным. Для таго каб хоць у нейкай меры вырашыць гэтыя праблемы, 1 лістапада ў Палацы культуры мінскага аўтазавода адбылося арганізаванае Сялянскім саюзам Беларусі свята «Поле фермера».

Увазе фермераў і ўсіх, хто прыйшоў на свята, на выстаўцы-продажы прапаноўвалася разнастайная тэхніка — мотаблокі, прычэпы, каліскі, мінітрактары і г. д. — усё, што так неабходна ў любой гаспадарцы. Беларускі рэспубліканскі вучэбны цэнтр праводзіў запіс на трохмесячныя фермерскія курсы. Усім, хто цікавіўся, даваліся кансультацыі па любых пытаннях. Тых, хто збіраецца пабудаваць дом, маглі азнаёміцца з праектамі індывідуальных катэджаў, распрацаванымі рэспубліканскім праектна-даследчым інстытутам «Белсельбудпраект».

Не забыліся арганізатары свята і пра гараджан: для іх быў наладжаны продаж гародніны, фруктаў, мяса, вырашчаных фермерамі, працаваў буфет. На працягу ўсяго свята на плошчы перад Палацам культуры выступалі калектывы мастацкай самадзейнасці.

НА ЗДЫМКУ: на выстаўцы-продажы тэхнікі.

«І ў эканамічным, і ў палітычным, і ў культурным аспектах мы былі, ёсць і будзем побач з Расіяй, будзем самымі бліжэйшымі суседзямі і партнёрамі. Само сабой зразумела — цяпер ужо абсалютна раўнапрайнымі, без ценю якога б там ні было дыктату з боку «большай сястры». Гэта вельмі выгадна для абодвух брацкіх народаў. Зрэшты, сказанае цалкам датычыць і нашых узаемаадносін з Украінай. Гісторыю не пераробіш, а яна за доўгія стагоддзі звязала нас моцна-моцна. Вазьміце адно такія сферы, як навука і культура: хіба мы зможам абысціся без велізарнейшага навуковага патэнцыялу Расіі? Або хіба мы зможам пачувацца эстэтычна забяспечанымі без яе вялікай мастацкай культуры? Я ўжо не кажу пра эканоміку — тут наогул усё звязана намёртва».

Так што браць курс на аддаленне незалежнай Беларусі ад незалежнай Расіі — гэта або, выбачайце, дзіцячая найнасць; або — што намнога горш — палітычны авантурызм з вельмі нядобрымі наступствамі. Думаю, мудрасць і беларускіх, і расійскіх дзяржаўнікаў будзе ў тым, каб усебаковае супрацоўніцтва між нашымі краінамі забяспечыць самай шчырай таварыскай атмасферай — на грунце поўнага ўзаемадаверу, братняй узаемавагі і любові. Так, так — і любові! Ці, можа, хто думае, што ў адносінах да суседа і краўняга брата лепш распальваць нянавісць?»

(З інтэрв'ю Ніла ГІЛЕВІЧА карэспандэнту газеты «Звязда».)

ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ АЭС

СПЫНІЦЬ У 1993 ГОДЗЕ

Чарнобыльская АЭС будзе выведзена з эксплуатацыі ў 1993 годзе, як і вырашыў Вярхоўны Савет Украіны. Аб гэтым заявіў прэзідэнт канцэрна «Укратамэнергапром» Міхаіл Уманец на брыфінгу для ўкраінскіх і замежных журналістаў, які адбыўся ў прэс-цэнтры Міністэрства замежных спраў Украіны.

Адказваючы на пытанне, чаму гэтага нельга зрабіць у больш кароткіх тэрмінах, ён назваў шэраг прычын. Па-першае, у сучаснай практыцы яшчэ не праводзілася такая аперацыя ў такіх кароткіх тэрмінах. Важным з'яўляецца і той факт, што для спынення станцыі неабходна дастаткова колькасць цэплавой энергіі. Існуючая цяпер кацельня не можа яго забяспечыць. Патрэбна іншая, больш магутная. «Разумеючы ўзнікшую сітуацыю, мы значна скарацілі тэрмін праектавання і пачатку работ па яе будаўніцтву», — сказаў Міхаіл Уманец.

Ён паведаміў, што неадназначную рэакцыю выклікаў пуск 20 кастрычніка пасля планавага рамонтнага трэцяга блока ЧАЭС. Але грамадскасць загады была праінфармавана, што гэты блок не выводзіцца з эксплуатацыі, а толькі становіцца на рамонт.

ПРЫЗНАННЕ

В. ШАЛЬКЕВІЧ — ЧАЛАВЕК ГОДА

Кансультацыйны савет Міжнароднага біяграфічнага цэнтру ў Кембрыджы выбраў дацэнта кафедры паліталогіі Белдзяржуніверсітэта Вячаслава Шалькевіча міжнародным чалавекам года.

Гэтай узнагароды беларускі вучоны ўдастоены за серыю работ па гісторыі філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі.

Шчыра віншуючы вучонага, разам з тым пешымся, што многія яго публікацыі ўпершыню ўбачылі свет на старонках «Голасу Радзімы» і былі выдадзены ў «Бібліятэцы «Голасу Радзімы»».

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

● Як паведаміў Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Канады ў Беларусі Майкл Рычард Бэл, канадскія кінематаграфісты зрабілі фільм пра вядомага ў свеце мастака Марка Шагала. Яны маюць намер перадаць копію карціны ў дар музею Шагала ў Віцебску, адкуль паходзіць наш славуты зямляк.

● Мітынг-рэквіем адбыўся ў Бяроза-Каргузскай, дзе з 1934 па 1939 год у часы санацыйнай Польшчы існаваў самы жорсткі на тэрыторыі Заходняй Беларусі канцлагер. Праз яго прайшлі амаль 10 тысяч чалавек — беларусаў, украінцаў, палякаў — барацьбітоў за волю і нацыянальную незалежнасць. Мітынг арганізавалі Таварыства беларускай мовы і Беларускае згуртаванне вайскоўцаў.

● Устаноўчы Соём Згуртавання беларускай шляхты, які адбыўся ў сталічным Доме літаратара, заклікаў сваіх сяброў «быць годнымі, самастойнымі ўладарамі свайго лёсу і Вацькаўшчыны». Адна з галоўных задач згуртавання — сабраць па крупінках сваю спадчыну. Кіраўніком Найвышэйшай рады ЗБШ абраны вядомы гісторык Анатоль Грышкевіч.

● Маладзёжная патрыятычная арганізацыя «Выбранецкія шыхты» прыняла праграму з'яву, у якой, акрамя патрабавання лучнасці ўсіх беларускіх этнічных земляў, замацаваны права на зямлю і займанне дзяржаўных пасад толькі за карэннымі жыхарамі краіны, ёсць і прапанова змяніць афіцыйную назву дзяржавы Рэспубліка Беларусь на Беларуска Літва.

БЕЛАРУСЬ НА СУСВЕТНЫХ ВЫСТАЎКАХ XIX СТАГОДДЗЯ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Услед за гэтым шырока стала дэманстравацца прадукцыя двух самых буйных прадпрыемстваў шарсцяной прамысловасці — Парэцкай і Альберцінскай суконных фабрык. Сукно Парэцкай фабрыкі (Шыскі павет) удастоена ўзнагарод сусветных выставак 1867, 1873 і 1878 гадоў. Альберцінская суконная фабрыка (Слоніміскі павет) узнагароджана «медалём за заслугі» венскай сусветнай выстаўкі.

Уладальнікам узнагарод трох сусветных выставак быў і Парэцкі цукровы завод, заснаваны ў 1861 годзе. Аснашчаны пяццю паравымі машынамі і дзевяццю дыфузійнымі апаратамі, ён адразу стаў самым магутным прадпрыемствам гэтай галіны ў Беларусі. Штогод завод вырабляў да 15 тысяч пудоў патакі і рафінаду. Яго ўладальнік А. Скірмунт меў дзяржаўную прывілею на ўдасканаленні ў галіне цукровай вытворчасці.

Тэхнічныя дасягненні XIX стагоддзя ў нашага сучасніка могуць выклікаць толькі паблужлівую ўсмішку: не тыя маштабы, не тыя хуткасці, не тыя аб'ёмы вытворчасці. Але ўсё ж тэхнічны прагрэс прабіваў сабе дарогу. Яркім сведчаннем тэхнічнага пераўзбраення шэрагу галін у Беларусі з'яўляецца змяненне характару экспанатаў. Калі на першых сусветных выстаўках традыцыйная для нас лясная прамысловасць ілюстравалася толькі ўзорамі драўніны з Гродзенскай і Мінскай губерняў ды цыноў-

камі сялянскай работы, то пазней Беларусь была прадстаўлена выключна фабрычна-заводскай прамысловасцю — запалкавымі фабрыкамі ў маёнтку Уна Аршанскага павета і «Маланка» ў Мінскай губерні, Адэлінскім лесахімічным заводам з Магілёўшчыны, Гродзенскай алоўкавай фабрыкай.

Можна з упэўненасцю сказаць, што ўдзел шэрагу фабрычна-заводскіх прадпрыемстваў у сусветных выстаўках, прысуджэнне ім узнагарод сведчаць пра адпаведнасць іх абсталявання і тэхналогіі вытворчасці сусветнаму ўзроўню таго часу, высокую якасць прадукцыі і прафесійнае майстэрства беларускага пралетарыату. Прычым узнагароды сусветных выставак па праву належалі не ўладальнікам графічных тытулаў, не капіталістам і памешчыкам, а народу, чый працаўнік заваяваны.

Што прыцягвае мільёны наведвальнікаў на сусветныя выстаўкі? Магчыма, убачыць «увесь свет» у мініяцюры, паглядзець своеасаблівы гіганцкі зрэз сусветнай эканомікі, палітыкі, культуры? Безумоўна, так. Прыняць удзел у рабоце шматлікіх кангрэсаў, з'ездаў і нарад, якія традыцыйна праводзіліся ў час выставак? Вядома, і гэта таксама.

Але ёсць і яшчэ адна — самая важная — прычына папулярнасці сусветных выставак. Іх экспанаты — гэта своеасаблівае акно ў будучыню, у заўтрашні дзень чалавечтва. На іх упершыню былі прадэманстраваны многія дасягненні навукі і тэхнікі,

якія сталі «візітнымі карткамі» сусветных: 1851 год — Крышталёвы палац і швейная машына Зінгера, 1855 год — алюміній у злітках, 1862 год — прамысловае прымяненне каучуку, 1876 год — тэлефон Бэла і тэлеграф Эдзісона, 1889 год — вежа Эйфеля, 1893 год — дугавая электрарварка рускага інжынера Н. Славянова. Парыжская выстаўка 1878 года была заліта «рускім святлом» — так сучаснікі называлі электрычную свечку П. Яблчкава.

Упрыгожвалі вітрыны сусветных выставак і тэхнічныя навінкі з беларускіх губерняў. Так, адзіным экспанатам ад Расіі па класу «Гадзіннікавыя механізмы» на лонданскай выстаўцы ў 1862 годзе быў майстар Г. Сон з Магілёва. Яго гадзіннікі з механізмам уласнага вынаходства ўдастоены ганаровага водгуку. Яшчэ больш цікавыя экспанаты ён прадставіў на наступную, парыжскую выстаўку. Гэта былі гадзіннікі з гадавым заводам, а таксама маленькі сферычны гадзіннік-бірулька ў форме невялікай кулі. Шасцерні размяшчаліся не ў дзвюх, як звычайна, а ў пяці плоскасцях адна над адной, што і дазволіла зрабіць гадзіннік мініяцюрным. Нягледзячы на тое, што на гэты раз Расію прадставілі шэсць экспанатаў, а таксама прысутнічалі моцныя канкурэнты са Швейцарыі, Англіі, Францыі, магляўчанін зноў заваяваў узнагароду.

Несумненным дасягненнем з'яўляецца і залаты медаль у класе «Дакладныя ін-

струменты», прысуджаны праз 22 гады фізічным і механічным апаратам з Ашмян.

Высокую ацэнку на міжнароднай арэне атрымалі таксама чыгуначнікі з Беларусі. Вынайздены начальнікам тэлеграфа Палескіх чыгунак К. Андэрсам семафорапаўтаральнік быў удастоены «Гран пры» — найвышэйшай узнагароды парыжскай выстаўкі 1900 года. Ганаровымі дыпламамі гэтай выстаўкі ўзнагароджаны таксама начальнік участка службы пуцей станцыі Баранавічы М. Зарэмба-Уладычанскі, які прадставіў чарцёж і мадэль аўтаматычнай чыгуначнай стрэлкі, і начальнік гадоўных майстэрняў Палескіх чыгунак С. Міхін.

Традыцыйна дэманстраваліся лясныя багаці Беларусі. Наведвальнікі многіх сусветных выставак знаёміліся з жыццём Белавежскай пушчы.

Павільён Расіі на парыжскай сусветнай выстаўцы 1900 года ўпрыгожвала чучала зубра, а экспанаты з пушчы складалі аснову ляснога аддзела. Нягледзячы на тое, што яны былі аб'яўлены паза конкурсам, Вярхоўны савет экспертаў, уражаны «сапраўды ўзорнай якасцю выстаўленага лесу, паўнотой і сістэматычнасцю сабраных калекцый», прысудзіў ім дзве вышэйшыя ўзнагароды. Сярэбраным медалём «за выдатна зробленае чучала зубра» быў узнагароджаны прапаратар Г. Прыходзька.

Удзел Беларусі ў сусветных выстаўках не абмяжоўваўся толькі пасылкай экспанатаў. Прафесар Горы-

Горацкага земляробчага інстытута І. Сцебут на лонданскай сусветнай выстаўцы ў 1862 годзе быў назначаны членам міжнароднага журы па падкласу «рэчываў жывёльнага паходжання, якія маюць тэхнічнае прымяненне». Дадаткова яму даручалася вывучыць вучэбны і сельскагаспадарчы аддзелы выстаўкі, складзі справаздачу па аддзелу палыводства і жывёлагадоўлі, а таксама набыць розныя прадметы для папаўнення калекцыі і кабінетаў Горы-Горацкага земляробчага інстытута. На выстаўцы ім былі закуплены найноўшыя сельскагаспадарчыя машыны і інструменты, навуковыя прыборы, у тым ліку спектраскоп Спенсера, ганіметр Адольмана, трайны мікраскоп Нашэ, фотаэлектрычны мікраскоп Дзю-Боска. Агульная іх вага складала амаль 360 пудоў.

Усяго на сусветных выстаўках XIX стагоддзя па розных аддзелах і класах прынялі ўдзел каля ста экспанатаў з Беларусі. Вядома, па выставачных экспанатах звычайна можа меркаваць толькі аб лепшых і найвышэйшых дасягненнях эканомікі і культуры. Сама логіка выставачнай справы, канкурэнцыя і конкурсны адбор дыктуюць такі падыход.

XX стагоддзе падхапіла эстафету сусветных выставак. Цяпер іх правядзенне рэгламентуецца канвенцыяй аб міжнародных выстаўках 1928 года. Беларусь — краіна-ўдзельніца гэтай канвенцыі. На жаль, на маючай адбыцца сусветнай выстаўцы ў Севільі нашага павільёна не будзе. Але вольная, незалежная Беларусь наўрад ці абдыдзецца ў будучыні без удзелу ў ЭКСПА.

А. КІШТЫМАЎ,
навуковы супрацоўнік
Інстытута гісторыі АН
Беларусі

«ДЗЯДЫ»

Беларусы перажываюць пакутлівае і ачышчальнае пачуццё вяртання да свайго існага, спрадвечнага, без чаго народ — не народ, нацыя — не нацыя. Зруйнаваўшы храмы і веру, забывшыся на сваю гісторыю і сваіх продкаў, адмовіўшыся і ад значна бліжэйшай па часе мінушчыны, мы адчулі сябе (хай не ўсім гэта пачуццё ўсвядомлена) духоўнымі жабракамі, людзьмі без мінулага і без будучыні, страцілі тое маральнае апірышча, на якім трымалася сям'я, род, народ. Народныя святы, абрады і традыцыі складаліся вяртаючы. Кожнае мела адметны знешні малюнак, убірала ў сябе мудрасць народа, яго назіранні над прыродай і веды аб чалавечым быцці. З свайго даўніны прыйшлі да нас і «Дзяды», дзень, калі жывыя ўспаміналі ўсіх сваіх продкаў, шанавалі іх памяць і прасілі пас-

прыяць у іх справах, бо былі цвёрда перакананы, што ўсе, хто пакінуў гэты свет, звязаны з ім нейкімі нябачнымі ніцямі.

Сёлета «Дзяды» на Беларусі ўпершыню адзначаліся афіцыйна. Дзень памяці продкаў быў нерабочым днём. Па ўсёй рэспубліцы, на тысячых могілках, на брацкіх магілах, у храмах гарэлі свечкі ў памяць памёрлых і загінуўшых — у шматлікіх войнах на полі бітвы, у варажым палоне, хто быў закатаваны ў турмах і канцэнтрацыйных лагерах за калочым дратам, стаўшыся ахвярай антынароднага рэжыму.

Ва ўрочышчы Курапаты ў гэты дзень было вельмі многа народу. Суцэльны людскі паток рухаўся да гэтага жалобнага месца, якое за апошнія гады стала вядома ва ўсім свеце як

сімвал дзяржаўнага беззаконня, як увасабленне нашага болю і смутку. І тут гарэлі свечкі і гучала малітва, якую прамаўлялі святары праваслаўнай і каталіцкай канфесій, бо ў Курапатах прынялі пакутніцкую смерць беларусы, палякі, рускія і яўрэі... Ды ці даведваемся мы капі-небудзь дакладна, хто тут ляжыць і колькі іх было!

У гэты ж дзень вечарам Дом літаратара запрасіў да сябе ўсіх, хто жадаў «дзядоў-продкаў» нашых памянуць, роду беларускаму старажытнаму пакланіцца. Незвычайную праграму пачала ў гэты дзень Беларусь тэлебачанне. Многа горкага і балючага даялося ўбачыць і пачуць з экрану. Суровым і часта нялітасцывым быў да беларусаў лёс. Колькі войнаў пракацілася праз нашу зямлю, і кожная не толькі руйнавала гарады і вёскі, а і

забірала жыцці, найчасцей самыя лепшыя, самыя маладыя. І каб жа толькі войны!

Цішка Гартны, Антон Луцкевіч, Браніслаў Тарашкевіч, Вацлаў Ластоўскі, Усевалад Ігнатюскі, Язэп Лёсік, Іван Замоцін... Спынюся, бо немагчыма ўсіх пералічыць. Гэта цвет нацыі, яе інтэлектуальны патэнцыял, які ў 30-я гады быў знішчаны, і аднавіць страчанае немагчыма, бо кожны з гэтых людзей быў асобай непаўторнай. Твары многіх з іх мы убачылі ўпершыню. Выдатным вучоным, пісьменнікам, змагарам за нацыянальнае Адраджэнне наша вечная памяць і вечная падзяка за іх непакіснасць і адданасць беларускай справе.

НА ЗДЫМКАХ: 2 лістапада 1992 года. Дарога на Курапаты.

Дзіяна ЧАРКАСАВА,
Фота Віктара СТАВЕРА.

ЯК ВЫПІСАЦЬ ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»

ЗА ЦАНОЙ НЕ ПАСТАІМ, ХОЦЬ ЕСЦІ ХОЧАЦЦА

Паважаныя сябры!

Звяртаюся да вас па пытанню аб падпісцы на газету. Справа ў тым, што ў каталогу няма «Голасу Радзімы», летась была падпіска, а цяпер нешта заклініла ў гэтым іржавым механізме. Дзесяці штосьці трэснула—і на табе, сядзі, куры. А вестку з Радзімы вельмі хочацца мець. Можа б нешта падказалі ці параілі, як быць. Чакаю ад вас пісьма, а за цаной, як пляюць у «беларускім вакзале», «мы не пастаім». Хаця б па той прычыне, што ўсе без выключэння расейскія газеты і журналы, якія мы выпісалі на 1992 год, здрадзілі сваім падпісчыкам на паўгода. І толькі «Голас Радзімы» ішоў без перапынку. Канешне, усім есці хочацца, але ж гонар і марка выдавецтва—гэта як сцяг. Вельмі сумна, калі рэўчэрава заглушае вечныя якасці чалавечай істоты.

Ну, бывайце здаровы, а то я нешта забалбатаўці, паляшук няшчасны. Пара бегчы за капустай у лаўку, бачу: ужо бабы і мужыкі нясуць.

А. БЕНЕДЗІКОВІЧ.

Набарэжныя Чалны.

ПРАШУ НЕ ПЕРАПЫНЯЦЬ ВЫСЫЛКУ ГАЗЕТЫ

Паважанае спадарства!

На вялікі жаль, ні ў асноўным, ні ў дадатковым каталогу, як было напісана вамі ў № 39, «ГР» не знайшося. Таму і аформіць падпіску мне не ўдалося. Прашу вас параіць, як мне гэта зрабіць.

Разам з гэтым прашу не перапыняць высылку мне вашай газеты. Ва ўсякім разе я выплачу кошт падпіскі і дастаўкі за цэлы 1993 год. Адначасова прашу, будзьце ласкавы, паведаміце, якую беларускамоўную газету яшчэ можна выпісаць (індэкс, кошт і г.д.). Справа ў тым, што ў асноўным каталогу амаль што не падаюцца газеты Беларусі, а ў дадатковым іх зусім няма.

З павагай

А. КАЖАРСКІ.

Львоў.

ВЫПІСВАЦЬ ХАЧУ І ДАЛЕЙ

Паважаная рэдакцыя «Голасу Радзімы»!

Вашу газету я выпісваю вось ужо напэўна чацвёрты год. Хацеў бы выпісаць яе і далей. Але як на яе падпіска, па-

куль невядома, таму што на Чарнавіцкім галоўпаштамце падпіску не прымаюць. Няма ў іх дадатковага каталога.

Таму прашу вас паведаміце мне, куды высласць і колькі грошай для падпіскі на «Голас Радзімы» на 1993 год. Я хацеў бы падпісацца на год.

Чакаю адказу.

З павагай

Ф. СІТОК.

Чарнаўцы.

ЯК БЫЦЬ?

Шаноўная рэдакцыя!

Піша вам чытач вашай газеты з 1990 года. Да гэтага часу падпіска на вашу газету ў Пецярбургу ўдавалася. Але сёлета «Голасу Радзімы» ў дадатковым каталогу я не знайшоў. Прашу вас адказаць, якім чынам магчыма падпіска на вашу газету.

З павагай

Алег СЦЕПУЛЕНАК.

Санкт-Пецярбург.

ДАПАМАЖЫЦЕ МЕЦЬ ГАЗЕТУ Ў ХАЦЕ

Дарагая рэдакцыя!

Вялікі дзякуй вам за вашу газету. Яна вельмі цікавая, змястоўная і карысная, асабліва для нас, беларусаў, якія жывуць за межамі Бацькаўшчыны. Гэта ж маленькая стужачка сувязі з вамі. Я шмат гадоў выпісвала вашу газету, цікава было знаць усе навіны.

Звяртаюся да вас з вялікай просьбай. Растлумачце мне, калі ласка, як зараз (на 1993 год) падпіска на «ГР». У дадатковым каталогу, таксама як і ў асноўным, ніякіх звестак пра гэту газету няма, і таму ўзнікаюць цяжкасці з падпіскай. А мне так хочацца і далей быць з вамі, мець такія цікавыя звесткі аб Бацькаўшчыне.

Дапамажыце, сябры, мець мне гэту газету ў хаце. Што мне для гэтага зрабіць? Куды і колькі трэба пераслаць грошай? Растлумачце мне, як паступіць. Буду вельмі вам удзячна за дапамогу.

Жадаю ўсяму калектыву рэдакцыі здароўя, шчасця і творчага натхнення ў гонар нашай любімай Бацькаўшчыны.

Прабачце, калі ў маім лісце ёсць памылкі. Я шмат гадоў ужо не карыстаюся роднай мовай.

З вялікай падзякай і павагай да вас

Зоя САРАКАЛЕТАВА.

Львоў.

ЧАС ГАНАРЫЦЦА НАЦЫЯНАЛЬНАСЦЮ

Дарагая рэдакцыя!

З'яўляюся вашым сталым чытачом. Вось ужо 25 гадоў, як штотыднёвік «Голас Радзімы» жаданым госцем прыхо-

дзіць у маю кватэру. А зараз з'явілася якаясь недарэчнасць. Пачалася падпіска на газеты і часопісы на 1993 год. «ГР», як амаль усіх беларускамоўных газет (акрамя «Звязды»), у каталогу не аказалася. Не ўяўляю сябе без «Голасу Радзімы», таму і звяртаюся да вас з пытаннем: як быць?

Кажуць, існуе дадатак да гэтага каталога, дзе ёсць і «ГР». Не ведаю, можа дзе і ёсць гэты дадатак, у якогось чыноўніка пад сукном ляжыць, а пакуль, куды мне ні прыходзілася звяртацца, адказ быў адзін: нічым дапамагчы не можам. Летась такая недарэчнасць была з «Народнай газетай», а вось зараз яна яшчэ больш ускладнілася.

Спадзяюся, што калектывы беларускамоўных выданняў, якія не значацца ў каталогу, павінны тэрмінова патурбавацца аб сваіх земляках, што жывуць за межамі Беларусі. Не ведаю, колькі беларусаў жыве на Украіне, а вось у Данбасе яны складаюць 1 працэнт ад усяго насельніцтва, а гэта звыш 800 тысяч чалавек. Праўда, раней іх было яшчэ больш—1,5 працэнта. Не думаю, што мае землякі павярталіся ў Беларусь. Не, яны проста навучыліся добра вымаўляць літару «г» і запісаліся рускімі. Але ж ёсць многа такіх, якія не забываюць сваю родную мову, культуру, звычкі. Зараз у Данецку ёсць грамады грэкаў, яўрэяў, немцаў, а вось беларусаў няма. Напэўна, яны запісалі сябе ў рускамоўныя. А шкада. Лічу, што прыйшоў час ганарыцца нацыянальнасцю. Ды здзіўляе вось што. У Беларусі і тут на Украіне прачытаў пра пашпарт і вачам не павярый: зараз тут няма графы «нацыянальнасць». Як гэта лічыць? Украіна—без украінцаў, Беларусь—без беларусаў? Няма зараз імперыі, развалілася. Няма «старшаго» брата і «младшаго». Ёсць незалежная Украіна і незалежная Беларусь. Зараз настала чарга свабоды, мы павінны памятаць і добра ведаць, чыйго мы бацькі дзеці, якога мы роду.

І яшчэ пра грамадзянства. Думаю, што яно павінна быць двайное. Часта пры размовах з сябрамі, знаёмымі паўстае

гэтае пытанне, і я адказваю толькі так. І няхай на тэрыторыі незалежных Беларусі ці Украіны кожны з нас зможа з чыстым сумленнем ганарыцца, што ён немец, грэк, грузін, кіргіз, беларус, украінец і г.д.

Вось і ўсё, што я хацеў вам напісаць. Зычу вам добра і шчасця.

З павагай да вас

Фёдар СЕВЯРЫН.

Данецк.

НЕ ПАРВІЦЕ НІТАЧКУ ПОВЯЗІ З БАЦЬКАЎШЧЫНАЙ

Шаноўныя сябры!

Надышоў тэрмін падпіскі на газеты і часопісы. Але ў каталогу няма «Голасу Радзімы», няма яе і ў дадатковым каталогу.

Адмовіцца ад газеты няма сіл, бо «Голас Радзімы» застаўся той нітачкай, якая звязвае мяне з Бацькаўшчынай. Чытаючы «Голас Радзімы», я пазнаёміўся з гісторыяй Беларусі, атрымаў яскравыя сведчання, скульпы, беларусы, родам, бо ў школе гісторыю Беларусі не вывучалі.

Шаноўныя спадары, калі ласка, напішыце, куды, каму і колькі грошай высласць, каб падпіска на газету «Голас Радзімы» на 1993 год. Зараней шчыра дзякую і вельмі спадзяюся, што застаўся чытачом каханай газеты. Выбачайце за памылкі, бо дужа даўно (больш 40 гадоў) не пісаў па-беларуску. Мне 63 гады. З іх больш 40 гадоў пасля заканчэння маракходнага вучылішча адпрацаваў на моры радыстам, не чуючы беларускай мовы.

Усяго вам добрага.

Арнольд УГОДНІКАЎ.

Находка.

АД РЭДАКЦЫІ. Гэта падборка — далёка не поўны пералік лістоў, якія мы

штотдзень атрымліваем ад нашых чытачоў. Як і тэлефонныя званкі з усіх рэспублік былога СССР. Гэта сведчыць аб тым, што, нягледзячы на ​​неабходнасць кожнаму з нас змагацца за выжыванне ў сённяшніх бязлітасных варунках крызісу, на суб'ектыўнасць у адносінах да беларускамоўных выданняў, газета не стала менш патрэбнай нашым падпісчыкам. Якраз наадварот, што нас вельмі цешыць і натхняе.

Мы ўжо паведамлялі аб тым складаным становішчы, у якое паставілі нас структуры, адказныя за правядзенне падпіскі. Яшчэ раз даводзім да ведама прыхільнікаў і сяброў газеты: заяўкі на падпіску на першае паўгоддзе 1993 года дасылаліце непасрэдна ў рэдакцыю. Спадзяёмся, што на другую палову года вы зможаце падпісацца, грунтуючыся на цэнтральным каталогу, куды мы павінны трапіць—такі недзе ўвесну. Сачыце за нашымі аб'явамі.

СПАДЧЫНА

З ГІСТОРЫІ ЛУНІНЕЦКАЙ ЦАРКВЫ

Старажытны 450-гадовы палескі гарадок Лунінец, што на Брэстчыне (да канца 80-х гадоў мінулага стагоддзя сяло Лунінец), нягледзячы на ​​свой сталы век, абдзелены архітэктурнымі помнікамі. Вятры шматлікіх войнаў знішчылі большасць старых будынкаў, сёння тут толькі некалькі пабудов 30-х гадоў. Адзіным ацалелым архітэктурным помнікам у горадзе лічыцца Крыжаўзвіжанская царква. У красавіку гэтага года споўнілася 80 гадоў з дня закладкі яе фундамента. Але гісторыя царквы пачалася не ў 1912 годзе, а значна раней.

Для будаўніцтва свайго першага храма жыхары старажытнай вёскі Лунінец, размешчанай на ўзвышшу сярэд балоці, выбралі самае высокае месца

ў цэнтры паселішча — так званы грудок. Менавіта тут, у раёне старых вуліц з былымі прыгожымі назвамі Царкоўная, Старасельская, Завальная і цяперашняя Прыпяцкая, і быў цэнтр старажытнага Лунінца, адсюль пайшоў сучасны горад. Магчыма, заснавальнікамі царквы былі манахі, таму што Лунінец быў уласнасцю Дзяцэлавіцкага манастыра. Але калі гэта было? У «Описании церкви и приходов Минской епархии за 1879 год» ўказана, што «о времени построения первой или древнейшей церкви нет сведений». Тая царква, што знаходзілася ў Лунінцы ў XIX — пачатку XX стагоддзяў, была пабудавана ў 1811 годзе на сродкі вернікаў. Драўляная пабудова мела выгляд крыжа з трыма купаламі. У царкве быў трохярусны дашчаты іканастас

з 24 іконамі не вельмі добрага жывапісу. Усё царкоўнае начинне было таксама надзвычай беднае і малакаштоўнае. Мелася два Евангеллі, іншыя царкоўныя кнігі былі старажытнага друку і вельмі старыя. На асобна пабудаванай званіцы было 4 званы. Прыход царквы — вёскі Лунінец і Мелясніца, былыя валоданні Дзяцэлавіцкага манастыра. Прыхаджан на той час было 523 мужчыны і 496 жанчын. Настаяцель царквы — свяшчэннік Андрэй Бярнадскі, які закончыў Мінскую духоўную семінарыю, служыў у Лунінцы з 1868 года. Храм меў сваю зямлю: 3,5 дзесяціны прысудзібнай, ворыўнай і сенажакі 71 дзесяціну і 5,5 няўдобіц. Дом для свяшчэнніка быў пабудаваны ў 1871 годзе. У прыходзе мелася штатнае народнае вучылішча. Сярод

насельніцтва Лунінца толькі 5 працэнтаў жыхароў былі пісьменнымі. Царкоўнапрыходскае папачыцельства было створана ў 1877 годзе. Яго старшынёй быў абраны свяшчэннік А. Бяр-

надскі, а членамі — настаўнік народнага вучылішча Іван Панкоўскі і некалькі сялян. Лунінецкая царква была небагатай,

[Заканчэнне на 8-й стар.]

Эмілія КАЗАК-КАЗАКЕВІЧ

«ПА ЦЯРНІСТАЙ ПУЦІНЕ»

8.06.81 г.

З болей у сэрцы чытала пра У. Жылку, вершы якога «Хвораму», «На шпітальнай пасцелі» заўсёды наводзілі сум. Шкада маладога лірыка, якога на паўдарозе, у самы росквіт творчасці, скасіла смерць.

Вы лішаце пра Мікалаева. Бацькі Надзеі Мікалаевай жылі ў Дзвінску. Я ведала яе як выдатную артыстку гімназіі. А вучылася Н. Мікалаева ў беларускай гімназіі таму, што бяднейшых вучняў звальнялі ад платы за права навучання, а Надзя была таксама не з багатых. Бацька яе быў папом у малельні.

«Паўлінку» ставілі ў многіх мясцовасцях Латвіі. Упершыню ў Люцыне роллю Паўлінкі выканала Кацярына Мікалаюнас, а роллю Агаты — Зюня Васілеўская (Юзефа Іванаўна Оруп).

Праграма беларускага тэлебачання ў нас прымаецца добра. Перадача пра латышка-беларускі сувязі, што Вы рыхтуеце зараз, усіх беларусаў, якія засталіся ў жылых, вельмі цікавіць таму, што многія былі не толькі сведкамі гістарычных падзей, але і іх удзельнікамі.

10.08.81 г.

...Адным з самых выдатных дзвяхаў беларускага літаратурнага і культурнага жыцця ў Латвіі быў Езавітаў Канстантын Барысавіч. Ён пісаў вершы, апавяданні, перакладаў... Ён быў энергічны, актыўны. Усе яго паважалі. На жаль, нічога ў мяне не засталася з яго твораў. Яго бібліятэка, мусіць, загінула, бо Езавітаў у часе адступлення немцаў Рыгу пакінуў.

Жонка яго Нікіфароўская Галіна Уладзіміраўна з партызанай вярнулася ў Рыгу празвалі ў Рызе, потым выйшла замуж і выехала.

11.11.81 г.

Адначасна з гэтым лістом высылаю яшчэ два з фотаздымкамі: пяць атрыма-

ла ў Зіны Мадзалеўскай, рэшта — ад брата.

Там ёсць фота з пастаноўкі п'есы Я. Райніса «Бацька сэрца». Пераклад не дастойны. Сюжэт узяты з рамана ў вершах. Твор пра эмігранта-рэвалюцыянера, які перажыў усе нягоды жыцця, а калі вяртаўся ў СССР, быў забіты пры пераходзе граніцы.

Райніса з беларусамі збліжала многае. У 1926 годзе яму ўдалося наведаць Менск, дзе агледзеў музеі, навучальныя ўстановы, нават студэнцкі інтэрнат. Пазнаёміўся з многімі беларускімі літаратарамі таго часу. Вярнуўшыся ў Латвію, Райніс пісаў у «Вучыцельскай газеце» («Сколотаю авіза») пра вялікі дасягненні беларусаў у БССР у культурным будаўніцтве. Выступаў таксама і з вуснымі рэфератамі пра беларускае жыццё ў БССР.

Райніс спадзяваўся на прыход вясны чалавечтва — і менавіта з СССР.

У часы Райніса Беларускі народны тэатр у Латвіі мацнеў і развіваўся. Але ў нас яшчэ не было сваіх рэжысёрскіх сіл, і таму рэжысёрамі запрашалі артыстаў латышкага нацыянальнага тэатру, як напрыклад, Гр. Дзбура...

Калі высланыя фотаздымкі Вам не патрэбныя, прашу спаліць разам з маім «Жыццямі», які даваў веду пра многіх беларусаў, лёс якіх быў падобны да майго...

20.12.82 г.

П. Т. Мірановіч намалюваў абраз (рэпрадукцыя) «Узнясенне Божай Маці» (ёсць такое сьвята). Гэты абраз знаходзіцца ў Прыдруйскай касцёле ў галоўным алтары. Маляваў ён і для царквы. Свайго дзядзьку намалюваў у яго ж хаце — партрэт (фрэска) на ўсю сцяну. Маляваў ён хлапчукоў і дзяўчынак, падушчы, прыроду...

10.02.84 г.

Што тычыцца дзіцячага фальклору, то яго трэба шукаць... А займацца вандраваннем ужо не магу. Ужо больш чатырох месяцаў адчуваю сябе не зусім добра. Акрамя таго, каб зрабіць пераклад, трэба дасканала ведаць беларускую мову. Я чытала пераклады з польскай і рускай моваў на латышскую і з рускай мовы на беларускую, а таксама з латышскай на рускую. Змест, безумоўна, супадае, але я не адчула той цеплыні, пяшчотнасці, узлёту думак, натхнёнасці, перажыванняў, захаплення, подыху часу, паразумення з аўтарам, яго істоты і ўсё тое, што глыбока пранікае ў сэрца чытача пры спазнанні арыгінала.

Для прыкладу перасылаю нізку дзіцячых фальклорных пярэлінак, якія выпадкова знайшла ў сваіх паперах.

X X X

Бацька кажа свайму сыну:

— Як я быў малы, я ніколі не ляў.

Сын пытае:

— А калі ты пачаў ігнаць!

X X X

Хрэсная дала Яніту яблык і сказала, каб ён падзяліўся з сястрою па-брацку. Янітыс не ведае, як гэта зрабіць, і пытае маці. Тая адказвае, што падзяліцца па-брацку азначае аддаць большую частку яблыка сястры. Янітыс падумаў, аддаў яблык сястры і кажа:

— Вось, Яня, яблык. Падзялі яго па-брацку.

X X X

Святар пытаецца ў маленькай Катрыны:

— Скажы, дзетка, ці патрэбна перад абедам маліцца!

— Не, гэта рабіць няварта. Мая мамачка і так гатуе вельмі смачную ежу.

X X X

Бабулька заўважыла, як за вуглом суседскі Янітыс пацягвае горкую цыгарэту.

— Ах ты, свавольнік! Пайду і раскажу тваёй настаўніцы, што ты тут дыміш.

— Не, нічога ў цябе, бабуля, з гэтым не выйдзе. Я яшчэ і ў школу не хаджу.

X X X

— Каторы з вас зможа сказаць, хто больш патрэбны — Месяц ці Сонца!

— Калі ласка, настаўнік: Месяц. Ён свеціць уначы. А сонца свеціць удзень, калі і так відна.

У РОДНЫМ КРАЮ ЯК У РАЮ

(ПРЫКАЗКІ, ПРЫМАЎКІ, ПРЫГАДАНЫЯ Э. Д. КАЗАК-КАЗАКЕВІЧ)

Не крыві душой: крывабокі на той свет пой-дзецц.

Прымацкі хлеб сабацкі.

Багатаму і чорт у кашу масла падкладзе, а беднаму і ў поліўку вады падліе.

Мужык як авечка: яе абстрыгуць, а яна зноў абрастае.

Свая печка цяплеі за чужое сонца.

Не спіцца, бо хлеб сніцца.

Хоць чорная папа (хлеб), але поўная лапа.

Хто хлеб носіць, той есць не просіць.

Ніхто не ведае, як хто абедзе.

У родным краю як у раю.

Лепш хлеб з вадой, чым пірог з бядой.

Ці сто коп, ці адзін сноп — на год хлеба.

Не руш чужога, не бойся нікога.

Грэх у мех, і сам наверх.

Кінь прад сабой — знойдзеш за сабой.

У паноў прасіць, што па смерць хадзіць.

Панскія медалі хлеба не далі.

Пан шукае сабе прыбылі, а другому — гібелі.

Хто пытае, той не блудзіць.

Вочы страпаць, а рукі зрабляць.

Хоць ох, але ўдвох.

Аднаму і каша не спорна.

Начная кукушка (жонка) заўсёды перакукуе.

Лепш утапіцца, чым з нялюбай ажаніцца.

Рука руку мые: абедзве белыя.

Каб не ежка, не адзетка, дык была б грошай дзетка.

У кожнай хаце свая печ.

Гразь бядзе не помач.

Ранняя птушка зубкі цярэбіць, а позняя вочкі трэ.

Не гані Бога ў лес, калі ён у хату ўлез.

Пацеры не звяры — у лес не ўцякуць.

Воўк сабакі не баіцца, але звягі не любіць.

І сава сваіх дзяцей хваліць.

Хоць жонка сучка, затое грошай кучка.

І жонка — туча, і грошы — куча.

З сябрамі дружы, а за пазухай камень дзяржы.

Не той свет, што ў вакне блішчыць.

На ласы кусочак знойдзецца кучочак.

На языку мядок, а на сэрцы лядок.

Не хваліся сеўшы, а хваліся з'еўшы.

Сей авёс у гразь — будзеш князь.

Пустая каша сям'і не разганяе.

Чые б бычкі ні скакалі, а цялушчкі — нашы!

Вачамі — леціць, а сэрцам — шыпіць.

Скоры паспех людзям на смех.

У кулаку ўсе пальцы роўныя.

Грошаў ні граша, а слава хараша.

Шуба авечая, а душа чалавечая.

Ляцела, як анёл, а села, як чорт.

Слёзы пажар не патушаць.

Язык вастрэйшы за іголку.

Чаго хочаш, таму й верыш.

Яму гаварыць — што аб сценку гарох малаціць.

Ад злосці агонь з вачэй і дым з вусэй.

Па ім і ў ступе таўкачом не пападзеш.

Не вер жонцы ў полі, а каню ў дарозе.

Пакуль сын лапці схваціў, бацька і змалаціў.

Як ні вярці, ні круці — а трэба памярці.

Пайшла раха (нехайніца) жыта жаць, забыла ся серп узяць. Серп ляжыць на паліцы, а раха

ходзіць без спадніцы. Абідна да болі, калі жыта гніе на полі.

Хто табе — сам сабе.

За добрую плату служаць і кату.

У скупого заўсёды — па абедзе.

Гразь не сала: памыў — і адстала.

Бедны памрэць — ніхто не памянецць, а багатага ўся ваколіца помніць.

За добрае — злым заплаца.

Праўда як масла: наверх усплывае.

З чужога каня і сярод гразі злазь.

Вялікі пень, ды дурань; малы залатнік, ды даргі.

Хто краў, хто праў, а невнаватага вешаць вядуць.

Якія сані, такія і самі.

Лепш у хаце цапом бухаць, чым салдацкіх куль слухаць.

Не крычала варона, калі ўверх ляцела, а калі ўніз падала.

Не кайся, рана ўстаўшы, а маладым ажаніўшыся.

Адзін сын — не сын, і два — не кармільцы.

За тое мужык з жонкай сварыцца, што пусты гаршок варыцца.

Багатага адпявае архірэй, а беднага — салавей.

Гасцей запрасіў на нядзелю, а сам выехаў у суботу.

Што кажух, то не вата, што капуста — не гарбата.

У чужы кажух не апранайся, на чужога мужа не спадзявайся.

Хваліўся, як пятух на плоце.

Як трывога — тады да бога; як бяда — тады да жыда.

Гора плача, гора снача, гора песенькі плае.

Публікацыя С. ПАНІЗЬНІКА.

ДА 110-й ГАДАВІНЫ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯКУБА КОЛАСА

ХАЙ ЖА СВАЦІЦА ІМЯ ЯГО

Сёлетні год на Беларусі праходзіць пад знакам Купалы і Коласа. Нарадзіўшыся ў адзін год, яны амаль заўсёды былі поплек. у жыцці і творчасці. Неаддзельныя яны адзін ад другога і ў нашай свядомасці як найвялікшыя сучасныя беларускія пісьменнікі, чыя творчасць — невычэрпная крыніца мудрасці і прадбачання, з якой наталляем духоўную смагу мы і будучы рабіць для сябе адкрыцці пакалення, што прыйдуць пасля нас.

Такі ўжо наш сённяшні час, што мы ўсё перавяртаем і пераасэнсоўваем, здавалася б, да звыклага падыходзім з новымі меркамі. Няма гора і трагічнага было і ў жыцці (думалася: бязоблачным) нашых класікаў. «Трагедыя Коласа, як і трагедыя Купалы, як і трагедыя ўсіх іншых вялікіх

нашых мастакоў слова, — значае Ніл Гілевіч, — у тым, што іх не толькі збівалі з тропу, не давалі сказаць сваё слова на ўсю моц і глыбіню, але і сказанае імі, сказанае своечасова, у пару і свабодна, перакручвалі, тлумачылі, падавалі так, што і ні вялікага мастака не бачна, і ні вялікага мысліцеля не чутна, і наогул не зразумела, чаму ў падручніках пішуць вялікі, чаму народны...»

Але ж вялікае лепш бачыцца на адлегласці. І не толькі таму, што, аддаліўшыся, яно лепш асэнсоўваецца, а галоўным чынам таму, што вялікае мае ўласціваць увесь час расці. Гэта бачым мы па Максіму Багдановічу, Янку Купалу, Якубу Коласу, прыкладна такім быў пачатак выступлення Янкі Брыля на ўрачыстым вечары, прысвечаным 110-й

гадавіне з дня нараджэння Якуба Коласа. Мне пашанцавала, сказаў Янка Брыль, быць сучаснікам Коласа, бачыць яго, чуць, адчуваць цяпло яго душы. І сёння ён узвышаецца над намі не толькі таму, што быў высокаталенавіты і геніяльны, а таму што ўвасобіў у сабе ўсё беларускае ў самым шчырым, самым добрым, вартасным значэнні. Бываючы на радзіме Якуба Коласа ў Мікалаеўшчыне, Смольні, Альбуці, пры някідкасці прыроды адчуваў я беларускае коласаўскае яе хараства, бо зямля гэта ўроблена сапраўдным мастацкім словам. І хараства гэта ніколі не прыядаецца, як не прыядаецца хлеб, вада, паветра. «Хочацца падкрэсліць, што з намі назаўсёды застаецца беларуская душа Коласа. Хай жа сваяцтва імя яго», — усхвалявана і пранікнёна закончыў сваё слова пра песняра Янка Брыль.

Якуб Колас меў чуючую душу і ўражлівае сэрца. Яго хвалявала і гаротная доля беларуса, і яшчэ нікім да яго не апетае хараства нашай прыроды. Спалучэнне гэта нарадзіла самую вялікую, самую значную, самую нацыянальную ў беларускай літаратуры кнігу — паэму «Новая зямля». У ёй усё, ад першага да апошняга радка, беларускае. «Там усё — духам, і зместам — Беларусь! Сама сапраўдная жывая Беларусь. Самабытная і не стылізаваная». Па «Новай зямлі» можна беспамылкова распазнаць, чым вызначаюцца беларусы ў вялікім свеце нацыянальна-этычных супольнасцяў.

Пачуццё замілаванасці, якое зведаў песняра да беларускіх палёў, лясоў, рэк, сугучнае пачуццям, што зведаюць беларусы — эмігранты, раскіданыя па белым свеце. «Мой родны кут, як ты мне мілы. Забыць цябе не маю сілы» — гэтыя радкі ўсхвалявалі беларускага кампазітара Міколу Равенскага. Жывучы пасля вайны ў Бельгіі, ён напісаў на словы Якуба Коласа прыгожую мелодыю. На жаль, твор амаль што невядомы на радзіме кампазітара ў Беларусі, і толькі аднойчы прагучаў у тэлевізійнай перадачы.

На вечар, прысвечаны юбілею песняра, быў запрошаны суайчыннік з Англіі, ужо добра вядомы на Бацькаўшчыне сваімі дабрачыннымі акцыямі айцец Аляксандр Надсон. Ён сказаў, што значна лепш адчуў і зразумеў паэзію Якуба Коласа пасля таго, як наведваў яго родныя мясціны, убачыў гэты прыгожы куток нашай Бацькаўшчыны. У кожным вершы Якуба Коласа, напісаным ім удалечыні ад Радзімы, сум па родных мясцінах і маёра аб хуткай сустрэчы, сказаў айцец Надсон. «Мне большую частку жыцця давялося пра жыццё удалечыні ад Бацькаўшчыны. І калі было асабліва цяжка, браў кнігу Якуба Коласа, найчасцей «Новую зямлю», і перада мной паўставала радзіма ва ўсёй сваёй прыгажосці. І можа тое, што я застаўся беларусам, адбылося ў значнай меры дзякуючы Якубу Коласу, які ўмеў апісаць, ведаў і любіў наш таленавіты і працавіты народ. За гэта я яму бязмержна ўдзячны».

У гэты ж юбілейны дні зноў адбылося традыцыйнае літаратурна-этыграфічнае мурзэя Я. Коласа ў вёсцы Люсіна Ганцавіцкага раёна.

вёсках на Стаўбцоўшчыне, на радзіме вялікага песняра. Яго сцежкамі зноў прайшлі шматлікія госці, што прыехалі з Мінска і іншых месцаў рэспублікі. Гучалі словы ладзякі песняра за яго любоў да радзімы, якую ён з такім майстарствам і дасканаласцю ўвасобіў у сваіх творах, дапамог і нам адчуць велічнасць, самабытнасць і непаўторнасць беларусаў на гэтай зямлі.

НА ЗДЫМКАХ: пачатак свята ў Коласавых мясцінах 31 лістапада 1992 года; дом у Альбуці, дзе жыў Якуб Колас у 1890—1902 гадах; у зале літаратурна-этыграфічнага мурзэя Я. Коласа ў вёсцы Люсіна Ганцавіцкага раёна.

ГАРТАЮЧЫ СТАРОНКІ «НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ» НІЛА ГІЛЕВІЧА

ДРАКОН У КОЖНЫМ З НАС

У апошні час здаецца, што пісьменнікі, надрукаваўшы падчас перабудовы і галоснасці тое, што захоўвалася ў самых далніх шэфлядах ста- лоў, змоўклі, разгубіўшыся пе- рад сённяшнім імклівым і не- зразумелым часам. І можа таму з незвычайнай цікавасцю сустракаем мы кожную новую кнігу.

Нядаўна я набыла пазычны зборнік Ніла Гілевіча «Неза- лежнасць», у які ўвайшлі вершы, напісаныя пераважна за апошнія два гады, і адразу ўспомнілася, як здзівілася, да- ведаўшыся, што пэнт Ніл Гіле- віч стаў народным дэпутатам, а потым яшчэ і старшынёй парламенцкай камісіі. Навошта пісьменніку лішні клопат, бо грамадская дзейнасць (калі ад- даваць ёй усе сілы) з'ядае каштоўны час, у тым ліку і прызначаны для творчасці. Але, напэўна, калі пэнт бачыць, што надыйшоў час дзеянняў практычных, а не пазычных, то, мусіць, паззія на нейкі час павінна саступіць месца самай зямной прозе. Але кім бы пэнт ні быў і якую б высокую пасаду ні займаў, у першую чаргу ён усё роўна пэнт, а потым ужо дэпутат ці старшы- ня камісіі.

«Падыходы да пазычнага асэнсавання «навейшай гісто- рыі» нашай краіны» — напэў- на, так можна вызначыць асноўную ідэю гэтага зборніка. Пэнт не глядзіць на свой на- род, як на прыгнечаных чужой воляй, бездапаможных людзей. Таму ў вершах і гучыць не аплакванне яго цяжкай долі, а патрабаванне дзеяння...

Схвяманія ж, ачніся, агледзься! Ды разваж, ды раздумай, як сьлед: Што пакінеш ты з поля ў налесьце! З чым нашчадкі пакажуцца ў свет! ...і абурэнне тым, што стала з намі, а дакладней, што мы самі з сабою стварылі... Хлусілі з пэўнасцю такой — Што ў рот глядзелі многія. Цяпер — з працягнутай рукой Стаім, як старцы ўбогія. ...і перасцярога... Ні на кроплю ім не верце вы —

Гэтым пафасным імжэпарокам: Умярцьвяць яны наш дух жывы — І давер наш вылезе нам бокам! ...і горыч, бясконцая горыч і боль... Жывем — жуем — куды ўжо горш! Любому рады донару, Як бы няма ў нас ні на грош Ні годнасці, ні гонару.

...і надзея, і вера, без якой, напэўна, няма сэнсу ні зай- мацца палітыкай, ні брацца за праю... Знайце: жывучы народ наш і з пекла Выйдзе і ўзвысіць свой полымны дух!

І яшчэ адно заўважыла я, гартуючы старонкі гэтага збор- ніка: яго трэба чытаць, уваж- ліва глядзячы на даты напісан- ня вершаў, бо гэтыя два радкі — год і месяц — часта на- даюць вершам новы сэнс, і за быццам бы абстрактнымі воб- разамі раптам паўстаюць канкр- этныя і памятнаы падзеі апошніх гадоў. Прыклад таго — верш з назвай «Пра нашу годнасць». Дык як наша год- насць выглядала ў лістападзе, а дакладней, у прадапошні дзень кастрычніка 1989? Калі за душою няма нічога, што дазваляла б сапраўднымі сло- вамі ці высакароднымі ўчын- камі даказаць сваю правату, застаецца апошні аргумент — галт.

І што ж тады робім У злосьці і скрусе Мы — існыя родам Сыны Беларусі! Што — робім! А б'ём-дабіваем заўзята Свайго Недабітага злыднямі Брата.

Калі чытала гэты верш, то ўспомніла нядаўнюю прэс- канферэнцыю Камісіі па адука- цыі, культуры і захаванню гіс- тарычнай спадчыны, наладжаную ў дзень, калі на кансуль- тачным савеце паступіла прапанова ад штатных супра- цюўнікаў Вярхоўнага Савета зняць з парадку дня сесіі адзіны, апошні з трох законаў,

прапанаваных камісіяй. Можна, калі-небудзь у новым зборніку з'явіцца верш, пад якім будзе стаяць дата 10 верасня...

І яшчэ адна агульная для многіх вершаў зборніка рыса, якая падалася мне знамяналь- най: аўтар зноў і зноў вядзе палеміку з нябачным і нена- званым апанентам. У яго няма канкрэтнага імя, але ж ёсць рысы, па якіх можна паспраба- ваць яго пазнаць. І вось: «Чаго ж ім хочацца? Ды ясна: Душу зямлі абрававаць». «Вы — за свабоду? Чыю і якую? Тую, што здымуць нам з меркі чу- жой?» «Прадаўшы ўсё, што ёсць Айчына. Мяне сто раз ты прадасі». Дык хто ж ён, у рэш- це рэшт, адмоўны герой пэнта? Рызыкну выказаць сваю аса- бстую думку. Гэты неназваны вораг лёгка пазнаецца. Больш таго, мы змагаемся з ім і бу- дзем яшчэ доўга і ўпарта вая- ваць, бо ён — той самы, Дра- кон з вядомай казкі Шварца. Так, можна «забіць» страшэн- ную чыноўна-наменклатурна- камуністычную пачвару, але ў Дракона на месцы адной ад- сечанай галавы імгненна вы- растаюць новыя. Гэта тыя, хто доўгія гады крычаў Дракону «ўра!», дапамагаў яму, пры- служваў ці проста прызываўся да жывіцы побач з ім і не ўяўляе сабе зараз іншага. Дваццаць год таму яны адда- валі піянерскі салют, дзесяць год — скандзіравалі: «Слава КПСС», а сёння на плошчы Незалежнасці крычаць: «Жыве Беларусь!». «Жыве, жыве», — цягенька ўсміхаючыся, адказ- вае з цёмных глыбін падсва- домасці Дракон, але яго ніхто не чуе: на мітынгах заўсёды вельмі шумна... Дракон — у кожным з нас, і калі пэнт на Краснай горцы (верш «Зданьне на бацькаўшчыне»), выслушаўшы пагрозы нябачнай здані, азірвецца навокал з пытаннем «Хто гэта?», побач няма ні душы. Акрамя самога пэнта...

Асобна ў зборніку стаяць чатыры вершы з даўніх сшыт- каў. Але ці выпадае яны ўключаны менавіта ў гэты зборнік, дзе толькі даты ад- розніваюць іх і па настроі, і па праблемах ад вершаў апош- ніх гадоў? У чым справа? Ды і бадзёрая, поўная аптымізму

назва кнігі ніяк не спалучаец- ца з вершамі, уключанымі ў яе... А ў канцы зразумела: усё так, гэта яна і ёсць — на- ша незалежнасць, і што зро- біш, калі яна ў нас — такая... І справа не ў назве, а ў тым, што абвясціць свабоду і неза- лежнасць — гэта яшчэ не зна- чыць зрабіць народ вольным і ўпэўненым у сваіх сілах. Для гэтага трэба словы падмацоў- ваць нечым матэрыяльным, зацвярджаць канкрэтнымі справамі і ўчынкамі. А нам не- залежнасць пакулі што пры- несла толькі надзею, якая, да- рэчы, заўсёды ў той ці іншай ступені — крэдыт, крэдыт спа- кою, цярпліваасці, даверу, які мы даём таму, ад каго чакаем палёгі і вызвалення. У гэтым выпадку — нашаму ўраду, і апошнім часам усё часцей і часцей хочацца нагадаць яму пра галоўную адметную рысу любога крэдыту — у рэшце рэшт, яго заўсёды трэба вяр- таць...

А самае галоўнае, што, ня- глядзячы ні на што, пэнт пакі- дае нам і, зразумела, сабе веру ў заўтра і дае парадку, як гэтага заўтра дачакацца:

У век рэнегацтва І гібельнай здрады, калі Зрываюцца душы, Не справіўшыся з ачмурэньнем, Шчаслівая доля — Трымацца бацькоўскай зямлі, Як дрэва карэньнем!

У нас ёсць толькі адно выйсце — берагчы сваю па- мяць, таму што ў цяжкую хві- ліну нас здольна выратаваць толькі яна...

Вось, прынамсі, і ўсё. На заканчэнне хочацца падзяка- ваць Таварыству беларускай мовы імя Францішка Скарыны за цікавую кнігу і ўспомніць словы пэнта, які са скрухай гаворыць:

«І даб'е цябе наўнасць, І даб'е цябе насмерць».

Наўнасць — гэта зараз та- кая каштоўная якасць, і так рэдка яна сустракаецца! А не- наўны пэнт — ужо і не пэнт, бо гэта, можа, адзіная і апош- няя якасць, якая дае сілы ма- рыць, верыць і спадзявацца.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

Міхась ТКАЧОЎ

31-га кастрычніка 1992 года, на 51-м годзе жыцця, у самым росквіце творчых сіл, памёр Міхась Ткачоў. Сям'я страціла класічнага мужа і бацьку, Айчына — таленавітага гісторыка і публіцыста, будзівельна і асвет- ніка, чалавека, які разам з па- плечнікамі пачынаў новае Бе- ларускае Адраджэнне.

Нарадзіўшыся ў старажыт- ным Мсціславе, Міхась Ткачоў яшчэ ў маленстве ля муроў спракаветных бажніц пазнаў- міўся з беларускай мінуўшчы- най. Захапленне гісторыяй уз- мацніла ў студэнцкія гады. Гэта і прадвизначыла далей- шы выбар — аспірантура і праца над вывучэннем сярэ- нявеччыны Беларусі, пільная выкладчыцкая работа. І як вы- нік — больш за 400 артыкулаў, шматлікія кніжкі, навуковая ступень доктара навук, званне прафесара, усеагульнае пры- знанне. З 1978 года М. Ткачоў — выкладчык Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе ў 1983—1985 гадах загадваў кафедрай. У 1989 годзе па кон- курсу абраны загадчыкам рэ- дакцыі гісторыі Беларусі ў вы- давецтве «Беларуская Энцык- лапедыя» імя Петруся Броўкі. У 1992 годзе ён прызначаны галоўным яе рэдактарам.

Пільную навуковую і педага- гічную працу М. Ткачоў спалу- чаў з актыўнай грамадскай і палітычнай дзейнасцю. Ён быў заснавальнікам і кіраўніком гісторыка-культурнага клуба «Паходня» ў Гродне. У 1988 годзе ўвайшоў у арганітэт Беларускага народнага фрон- та. На ўстаноўчым з'ездзе БНФ абраны намеснікам стар- шынні Сойму. Выступаючы за незалежнасць нашай краіны, адраджэнне гістарычнай памя- ці народа, за дзяржаўны ста- тус беларускай мовы, М. Тка- чоў лічыў, што пераход да дэмакратыі, рыначнай эканомі- кі павінен адбывацца з улікам інтарэсаў працоўных. Ён быў адным з ініцыятараў адра- джэння сацыял-дэмакратыч- нага руху на Беларусі. У сака- віку 1991 года на ўстаноўчым з'ездзе Беларускай сацыял- дэмакратычнай грамады быў абраны старшынёю Цэнтраль- най рады партыі.

Як навукоўца, грамадскага і палітычнага дзеяча Міхася Ткачова вызначала глыбокае разуменне сваясаблівасці бе- ларускага гістарычнага лёсу, неабходнасці паяднання ўсіх грамадскіх сіл краіны на грун- це палітычнага, сацыяльнага і духоўнага адраджэння Белару- сі.

У некралогу, падпісаным кі- раўнікамі Рэспублікі Беларусь, грамадскімі дзеячамі, дзеячамі навукі, культуры, мастацтва, папличнікамі па барацьбе за Адраджэнне нашай зямлі, га- ворыцца:

«Светлая памяць пра Міхася Ткачова — таленавітага вучо- нага, сумленнага грамадзяніна, змагага за адраджэнне Баць- каўшчыны і шчырага абаяльна- га чалавека — назавуць заста- ніцца ў сэрцах удзячных суай- чыннікаў».

ЦІ ПАЎСТАНЕ МУЗЕЙ КАЛІНОЎСКАГА?

Беларускі мастак Дзмітрый Маслаў праз газету «Голас Радзімы» звяртаецца ў Камі- сію Вярхоўнага Савета па культуры, адукацыі і захаван- ні гістарычнай спадчыны з лі- стом, у якім узнімае праблему стварэння ў Мінску музея Кас- туся Каліноўскага:

«Яшчэ каля трыццаці гадоў таму назад, — гаворыць ён, — я звяртаўся з лістом у Мінгар- выканком з прапановай ства- рыць у Мінску музей Кастуся Каліноўскага, але тады мае думкі не знайшлі падтрымкі ў партыйных органах. Таму і да- вялося перадаць па актах саб- раных матэрыялы ў Свіслацкі раённы краязнаўчы музей — на радзіму рэвалюцыянера.

Я вельмі ўдзячны за пад- трымку вучоным Мікалаю Ула- шчыку, Адаму Мальдзісу, Івану Лушчыцкаму, Генадзію Кіся- леву, Анатолю Клышчу, вядо- мым беларускім пісьменнікам Уладзіміру Караткевічу, Івану Шамякіну, Максіму Танку, Ар- кадзію Кудашову, Міхасю Ма- шару і дзесяткам людзей роз- ных прафесій, якія натхнілі мяне на новыя пошукі. Цяпер я звяртаюся з такой жа пра-

пановай у Вярхоўны Савет і прашу падтрымаць мяне.

Першая юбілейная рэспублі- канская мастацкая выстаўка, прысвечаная К. Каліноўскаму, 150-годдзю з дня яго нара- джэння, наладжаная Міні- стэрствам культуры і Саюзам мастакоў; навуковая канфе- рэнцыя, прысвечаная Каліноў- скаму і народнаму паўстанню 1861—1864 гадоў, наладжаная ў Гродне і Свіслачы Гродзен- скім універсітэтам і Акадэміяй навук БССР; вечар памяці Каліноўскага (да 150-годдзя з дня яго нараджэння) у Доме літаратара, наладжаны Саю- зам пісьменнікаў; выступленні па беларускім тэлебачанні і радыё — гаворачы аб вялікай цікавасці да асобы Кастуся Каліноўскага і яго папличнікаў па барацьбе.

Калі падтрымаюць мяне і прымуць пастанову аб ства- рэнні музея Кастуся Каліноў- скага ў Мінску на вуліцы яго імя ці на другой вуліцы, і Першамайскі райвыканком ці гарвыканком выдзеліць асоб- нае памяшканне (для пачатку аднапакаёвую ці двухпакаёвую кватэру), я зноў уключуся ў нялёгкую збіральніцкую пра-

цу і прысвячу астатнія гады жыцця асобе К. Каліноўскага.

Патрэбна памяшканне, дзе б можна было сустрэцца з ці- кавымі людзьмі і захоўваць экспанаты, вёсці перапіску. Гэта дасць магчымасць ства- рыць цікавую экспазіцыю пра кароткае, але яркае жыццё палымнага рэвалюцыянера К. Каліноўскага і яго паплич- нікаў па барацьбе на Беларусі і ў Літве.

Калі будзе пастанова Вяр- хоўнага Савета Рэспублікі Бе- ларусі і памяшканне для му- зея, я ўпэўнены, што многія мастакі адгукнуцца і ўклю- чаць у пастаянную экспазіцыю свае творы. Вось якія думкі не пакідаюць мяне на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў па- ся таго, як зацікавіўся лёсам палымнага беларускага рэ- валюцыянера, — піша ў сваім пісьме Д. Маслаў.

Здаецца, што сапраўды на- дышоў час увазобіць у жыццё высакародную ідэю. Аднак, як усё часцей і часцей атрымлі- ваецца, добрыя пачынанні спыняюцца ўжо не з-за чыёй- ці злой волі, а з-за адсутнасці грошай. Але Кастусь Каліноў- скі настолькі значная постаць

у нашай гісторыі, што прама- руджванне ў стварэнні музея яго памяці здаецца проста непрыстойным.

Дзмітрый Маслаў сабраў пад лістом подпісы амаль ста дзеячаў беларускай гісторыі і культуры, пісьменнікаў і ма- стакоў, сярод якіх дырэктар Інстытута гісторыі Акадэміі на- вук Беларусі член-карэспандэнт АН РБ М. Касцюк, ды- рэктар Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, доктар філа- лагічных навук В. Каваленка, старшыня Рады Саюза пісь- меннікаў Беларусі В. Зуёнак, старшыня Саюза кампазітараў І. Лучанок, старшыня Саюза журналістаў Л. Екель, старшы- ня Саюза мастакоў Г. Буралкін, рэктар Акадэміі мастацтваў Бе- ларусі народны мастак, прафе- сар В. Шаранговіч, беларускія пісьменнікі М. Аўрамчык, Р. Барадулін, С. Грахоўскі, ды- рэктар выдавецтва «Беларусь» В. Дубоўскі, дырэктар выда- ветва «Онацтва» В. Лукша і многія іншыя.

Ці будуць усе гэтыя захады мець нейкі рэзананс? І ці паў- стане ў Мінску музей Кастуся Каліноўскага?

МОДА КАПРЫЗНАЯ, ЯК...

Не мне першаму належыць гэты крылаты выраз: «Мода капрызная, як жанчына». А яшчэ, дадае ў гутарцы з намі начальнік аддзела перспектыўнага развіцця моды і асартыменту І. Жаваранак, і непастаянная. Ірына Іванаўна ў кароткай гутарцы расказвае аб рабоце Беларускага цэнтра мод. Гэта адзінае ў рэспубліцы прадпрыемства, якое стварае штогодна тысячы мадэляў адзення на ўсе ўзросты. Шлях навінак і да швейных фабрык і тым больш на прылаўкі магазінаў няпросты. Спачатку ў цэнтры мод шыецца эксперыментальная партыя вырабаў — па 100—300 адзінак: плашчоў, касцюмаў, куртак, якія паступаюць у фірменны салон-магазін. Тут, па сутнасці, і даецца ім «добра»: калі вырабы раскупіваюцца хутка, то яны і прапануюцца фабрыкам для масавай вытворчасці.

Праўда, і мы, супрацоўнікі рэдакцыі правялі свой эксперымент: паспрабавалі купіць мужчынскі касцюм у тым жа салоне. Але ўжо адзін кошт яго прымусіў адмовіцца ад задумы. Гэтая абноўка абышлася б нам 12 тысяч рублёў (а пакуль пісаўся гэты матэрыял, то касцюм яшчэ падаражэў).

Дык хто ж набудзе такую дарагія вырабы? Аказваецца, купіць, не ў гэтым праблема. Фабрыкі рэспублікі часам не заключаюць дагаворы з цэнтрам мод па прычыне адсутнасці тканін, нізкай іх якасці.

— Да нас прыежджу сам П'ер Кардэн, — расказвае Іры-

на Жаваранак. — Казаў, мінскія мадэлі знаходзяцца на ўзроўні еўрапейскіх стандартаў. А па тканінах мы адстаём гадоў на... сто.

Якія тут яшчэ каментарыі! Хаця нешта ёсць і ў нас. Скажам, Ірына Іванаўна наладзіла перад намі невялікую дэманстрацыю мод. Убачылі мы паліто, касцюмы, сукенкі 1993 года. Пашытыя яны былі з выдатнай тканіны, а што тычыцца

мадэляў, то і сапраўды не сорамна і на баль, і на прагулку, і на працу пайсці, ды яшчэ і за мяжу павезці...

— Здраецца і вязём, — кажа Ірына Іванаўна. — Летась, напрыклад, са сваёй прамысловай калекцыяй пабывалі ў Грэцыі. Мэта такіх паездак зразумелая: і рынак знайсці для продажу беларускіх вырабаў, і вопыту набрацца... Не падумаеце, што мы, як ка-

жуць, варымся ў сваім саку. Адно бяром уласнае, а нешта і запасычаем у іншых краінах. Абменьваемся часопісамі, выразкамі мадэляў. Але найбольш карысным для супрацоўніцтва ўсё ж былі б менавіта выстаўкі, непасрэдны абмен — твар у твар — вопытам з вядучымі мадэльерамі свету. Вось толькі такія сувязі нам не заўжды па кішэнні.

Што ж, цяжка цяпер не

толькі мадэльерам. Мы ж задаволімся пакуль спадзяваннем на лепшыя часы, надзеяй убачыць распрацоўкі Беларускага цэнтра мод канкурэнтаздольнымі на ўсіх сусветных рынках.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.
НА ЗДЫМКАХ: мастак - мадэльер Ніна АСТАПЕНКА (справа) і канструктар Ларыса ХІЛЬКО; мода-93.

Фота Віктара СТАВЕРА.

СПОРТ

СУМНАЯ ВЕСТКА

Сумная вестка прыйшла ў рэдакцыю: на 38-м годзе жыцця памерла заслужаны майстар спорту алімпійская чэмпіённа Тамара Лазаковіч з Віцебска.

Гэтую спартсменку добра ведалі не толькі ў Рэспубліцы Беларусь, але і за яе межамі. Як і Вольга Корбут з Гродна, Ларыса Петрыж з Брэста, Тамара Лазаковіч у свой час была лідэрам не толькі былога Саюза, але і сусветнай гімнастыкі. Апошнія гады віцябчанка працавала на трэнерскай рабоце. Яе выхаванцы ўжо добра займлі пра сябе ў многіх спаборніцтвах.

РАДАВАЦА ЦІ ЗАСМУЧАЦА!

У Цілубургу завяршыўся буйны міжнародны турнір шахматыстаў. Мы ўжо паведамлялі, што ў фінал выйшаў гросмайстар з Мінска Барыс Гельфанд.

На жаль, тут ён уступіў англічаніну Майклу Адамсаму, які па рэйтынгу ў сусветнай кваліфікацыі стаіць ніжэй нашага земляка. І тым не менш другое месца — гэта таксама вялікі поспех. Да таго ж Барыс Гельфанд атрымаў за турнір значнае ўзнагароджанне — 50 тысяч галандскіх гульдэнаў.

БАРАЦЬБА ПАД ВАДОЙ

Чацвёрты этап Міжнароднай лігі па плаванні ў ластах праішоў у Мінску. Удзельнічалі спартсмены Расіі, Венгрыі, Славакіі, Славеніі, Літвы і Беларусі.

Менавіта гаспадары і занялі найбольшую колькасць жерных месцаў у асабістым заліку, а таксама першынствавалі і ў камандных спаборніцтвах.

НАЗВАНЫ САПЕРНІКІ

У Вене прайшла жараб'ёўка ўдзельнікаў адборачных груп першынства свету па гандболу. Сапернікамі беларускіх спартсменаў будуць каманды Ісландыі, Фінляндыі, Харватыі і Балгарыі.

Наша жаночая зборная памераецца сіламі з гандбалісткамі Аўстрыі, Славакіі і Турцыі.

Вынікам жараб'ёўкі мы можам быць задаволенымі. Сапернікі ў нашых каманд не вельмі моцныя. Так што можна разлічваць на паспяховае папярэдняе гульні і на выхад у фіналы. Рашаючыя сустрэчы пройдуць у Партугаліі (мужчыны) і Германіі (жанчыны).

3 ГІСТОРЫІ ЛУНІНЕЦКАЙ ЦАРКВЫ

[Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.]

Таму прыхаджане рабілі неаднаразовы ахвяраванні на карысць храма грашамі ці рэчамі. У 1887 годзе падрадчык Віленска-Ровенскай чыгункі Б. Арлоў ахвяраваў у лунінецкую царкву ікону святога Міколы коштам 150 рублёў. На наступны год стаўшы падрадчыкам Палескіх чыгунак, ён ахвяраваў да гэтай іконы разную раму. Ветэрынарны ўрач Палескіх чыгунак М. Мігай падарыў храму падсвечнікі, лампы — коштам 50 рублёў, такія ж ахвяраванні зрабіў камендант станцыі Лунінец капітан А. Шрэцар. Прыкладаў такіх многа.

У пачатку XX стагоддзя насельніцтва Лунінца, які стаў буйной чыгуначнай станцыяй, значна вырасла. Аднавіцца стала і больш прыхаджан. Старая драўляная царква, якая да таго ж патрабавала пастаяннага часу, паўстала пытанне аб будаўніцтве новага храма з цэглы. Вясной 1912 года на тым жа ўчастку, дзе стаў стары храм, быў закладзены фундамент лунінецкай Крыжаўзвіжанскай царквы, аб чым сведчыць медная шыльдачка, умураваная ў сцяну храма.

Яшчэ да закладкі першага царкоўнага каменя ў Лунінецкім прыходзе быў аб'яўлены збор ахвяраванняў на будаўніцтва новай царквы. Грошы паступалі ад служачых станцыі, настаўнікаў і вучняў, ва-

енных, прыватных асоб, уладальнікаў прадпрыемстваў, асяковых абшчын, паліцыі і г. д. Вялікія сродкі ахвяравалі ўпраўленне Палескіх чыгунак, кіраўніцтва дэпо, станцыі. Так што царква сапраўды ўзводзілася ўсенародна. Але будаўніцтва працягвалася амаль 10 гадоў. Тлумачыцца гэта проста: першая сусветная вайна, германская і польская акупацыі, грамадзянская вайна, пастаянныя змены ўлады не садзейнічалі ўзвядзенню культавага храма. Шмат дыпламатычнага ўмення давалася прыкладзі лунінецкаму сваячэнніку Цімафею Дзюкаву, каб захаваць будаўнічыя матэрыялы і паціху працягваць узвядзенне храма. У рэвалюцыйныя гады на плошчы ля старой драўлянай царквы часта адбываліся мітынгі. Існуе некалькі тагачасных фотаздымкаў. На адным з іх на заднім плане праглядаецца драўляная царква. На жаль, не знойдзена пакуль добрых фотаздымкаў драўлянай лунінецкай царквы, якая прастаяла ў сяле амаль 100 гадоў. У пачатку 20-х гадоў яе разабралі і прадалі ў нейкую вёску. У 1922 годзе новую цагляную царкву асвяцілі. Яна мела патрэбу не толькі ў культовых прадметах: іконах, херугвах, рызах, але і ва ўнутраным упрыгажэнні. Са старой царквы былі перададзены ў новую многія прадметы, але іх было і мала, і яны былі старыя.

Ва ўмовах пануючага рэжыму апялячвання і акаталічвання не-

сельніцтва праваслаўным прыхаджанам многае было не па сілах, але яны пераадолявалі цяжкасці і па меры магчымасці ўдзельнічалі ва ўладкаванні свайго храма.

Мясцовы мэбэльшчык Сцяпан Ішчанка выканаў для новай царквы шмат розных рам і кістаў для ікон, якія і дагэтуль упрыгожваюць сцены і алтар царквы. Яго сыны Міхаіл і Георгій распісалі столь над алтаром, намалювалі іконы. Можна толькі выказаць шкадаванне, што царкоўныя работы братаў Ішчанкаў былі знішчаны зусім нядаўна пры царговым рамоне.

Царква перанесла ўсе ваенныя і пасляваенныя выпрабаванні, яе не разбурылі бомбы ворагаў, не закрылі бязбожнікі. І сёння яна ўпрыгожвае горад. Але час бярэ сваё. Пастарэла царкоўнае ўбранства, пашкодзіліся падлога і столь, патрабуюць рэстаўрацыі многія іконы і культавыя прадметы, патрабуе рамонту сам будынак царквы. А цэны на ранейшаму растуць, і сродкаў на рамон, рэстаўрацыю, на выраб новых рэчаў пастаянна не хапае. Таму царкоўны савет і звярнуўся праз газету «Лунінецкія навіны» да жыхароў горада з прапановай рабіць добраахвотныя ахвяраванні для фінансавай падтрымкі праваслаўнага храма, каб захаваць гістарычны помнік для нашых нашчадкаў.

Леў КОЛАСАУ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Тыраж 5 500 экз.
Індэкс 63854. Зак 2304.
Падпісана да друку 9.11.1992.